

Schemerzone en ruimtelijk onderzoek

In de serie interviews over de werkgelegenheid van geografen en planologen ditmaal een gesprek met prof. dr. J.G. Lambooy, nog niet zo lang geleden in het nieuws met zijn onderzoek naar de 'schemerzone' van onze economie. Daarin werd aandacht besteed aan allerlei niet geregistreerd, zwart of grijs betaald werk, klussen met behoud van uitkering en andere economische activiteiten die tezamen de informele sector vormen. De redactie vroeg hem of in die schemerzone voor een werkloos geograaf of planoloog misschien nog kansen liggen. En hoe hij verder denkt over de mogelijkheden om als ruimtelijk onderzoeker in deze tijd aan de slag te komen. De heer Lambooy over onze opleiding (daar moet meer economie in!), over onze concurrentiepositie op de arbeidsmarkt en over vastgoedplanning en trendonderzoek.

De positie van geografen op de arbeidsmarkt voor onderzoek is echt zo slecht nog niet. De geograaf is veel beter dan een econoom of socioloog in staat om empirisch onderzoek te doen. Hij is flexibeler, minder gebonden aan abstracte theorieën en neemt er gemakkelijk nog een variabele bij. Een geograaf is veelzijdig, al moet hij wel oppassen door die veelzijdigheid niet te oppervlakkig te worden.

Is die veelzijdigheid niet net zo goed te bereiken met behulp van multidisciplinaire teams?

Teamwork is in dit verband weinig zinvol. Wetenschap is in principe een individuele prestatie. Alleen in het echte praktijkwerk kan bij een concreet project een 'team' functioneel zijn.

Die veelzijdigheid kan de geograaf misschien aan een baan buiten het vakgebied helpen. Moeten geografen meer buiten hun vak aan de slag zien te komen? En moeten ze tijdens de opleiding vast met zo'n keuze rekening houden?

Het maken van een keus of je binnen of buiten het vakgebied wilt werken, is niet

per se noodzakelijk. Het gaat meer om de accenten die je legt. En binnen de geografie is het leggen van verschillende accenten vanuit je eigen interesses nu juist heel goed mogelijk.

Als je je kans op werkgelegenheid wilt vergroten ligt een nadruk op de economische kant van de geografie op dit moment voor de hand, ook al omdat je concurrentiepositie tegenover andere disciplines daarmee verbeterd wordt.

Welke consequenties kan dat hebben voor de opleidingen?

Er moet meer aandacht besteed worden aan economie. Aan algemene economie natuurlijk, maar ook aan bedrijfseconomie.

Een stage zou in de opleiding een belangrijke rol kunnen spelen. Ten eerste kun je dan zelf ontdekken of het werk bevalt en ten tweede kun je leren wat een opdrachtgever verwacht van jou en van het werk dat je levert. Zo'n stage is vooral nuttig als dit uitmondt in een publikatie, je kunt dan laten zien wat je waard bent.

Verdere verbetering van de positie van de geograaf op de arbeidsmarkt kan worden verwacht van uitbouw van het bijvakkenpakket, bijvoorbeeld in economische of bestuurlijk-politieke richting.

In welke richting zouden geografen en planologen eventueel nieuwe onderzoeksgebieden kunnen vinden?

Tot nu toe hebben ze zich teveel bezig gehouden met het wonen. Op dat terrein is de concurrentie met andere disciplines te groot. Geografen moeten zich daarom meer richten op de bedrijfspandensfeer. De concurrentie is daar minder en je opent de mogelijkheid tot nieuwe onderzoeksgebieden. Een geograaf met bedrijfseconomie in z'n pakket zou hier marketingonderzoek kunnen gaan doen. Ook vast-

De heer Lambooy is afgestudeerd in de sociale geografie en in de culturele antropologie. Na zijn studie is hij werkzaam geweest als planoloog bij de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Daar leerde hij inzien hoe belangrijk de economie is voor planologen en geografen. Thans werkt hij als hoogleraar in de economische geografie aan de Universiteit van Amsterdam, waar hij nauw betrokken is bij onderzoek naar de arbeidsmarkt.

goedplanning is een belangrijk onderwerp waar geografen en planologen zich op kunnen gaan richten.

In het algemeen is in de afgelopen jaren de aandacht teveel naar de politiek uitgegaan, waardoor de economische dimensie onderbelicht bleef. Dat betekende wel aandacht voor de overheid, maar bijvoorbeeld niet of nauwelijks voor de institutionele beleggers. En misschien neemt die groep in de ruimtelijke ordening wel een belangrijker positie in dan een gemeenteraad.

Planologen hebben nog een extra handicap: zij zijn nog steeds bezig met planningstheorieën, terwijl de belangstelling daarvoor duidelijk minder wordt. De tijd van alles planmatig aanpakken lijkt immers voorbij. Het is nu hard werken en bezuinigen, met de lange termijn houdt men zich niet meer zo bezig.

Maar blijft het niet noodzakelijk naar de toekomst te kijken?

Dat blijft het zeker, maar de nadruk zou meer moeten liggen op trendonderzoek. 'Trend' is dan een verzamelwoord voor bewegingen naar de toekomst. Het opsporen en analyseren daarvan en het confronteren van verschillende trends om te kijken of ze tot conflicten kunnen leiden zal steeds belangrijker worden. Tot nu toe een weinig ontgonnen terrein en typisch iets voor planologen. Vooral wanneer dit systematisch onderzocht wordt met behulp van de wat 'hardere' methoden, ligt langetermijn-planning misschien weer in het verschiep.

Een laatste onderzoeksrichting is het locatie-onderzoek voor kleine bedrijfjes. Er zijn elk jaar duizenden kleine bedrijfjes die verhuizen. Wellicht kan een geograaf daar

Binnenstad raakt banken kwijt

Of kan automatisering uitkomst brengen?

Automatisering en werkgelegenheid lijken met elkaar op gespannen voet te staan. Voor de Amsterdamse binnenstad zou echter wel eens het tegendeel waar kunnen zijn. De automatisering in het bank- en verzekeringswezen, die hier, evenals elders, in volle gang is, vermindert wellicht de groeiende ruimtebehoefte in deze sectoren. Een belangrijke reden om uit de binnenstad weg te trekken komt dan te vervallen. Misschien dat de dramatische daling van het aantal arbeidsplaatsen in het Amsterdamse centrum daarmee tot staan kan worden gebracht.

In de afgelopen jaren verhuisden heel wat banken naar de buitenwijken van Amsterdam. Daarmee verdwenen veel arbeidsplaatsen die voor het functioneren van de binnenstad van vitaal belang zijn.

Foto: Nederlandse Middenstandsbank

Ruim twintig jaar geleden werkten er in de binnenstad van Amsterdam nog 175.000 mensen¹. Het aantal arbeidsplaatsen in de Amsterdamse binnenstad is inmiddels gedaald tot onder de 100.000. De gemeente Amsterdam gaat er vanuit dat 80.000 werkzamen het minimaal noodzakelijke aantal is, wil de binnenstad als stedelijk, regionaal, nationaal en internationaal cen-

H. COLOMBIJN

trum kunnen blijven functioneren. Een verdere daling van het aantal werkenden zal daarnaast negatieve effecten hebben op andere binnenstadfuncties, waaronder die van het kernwinkelapparaat².

Of de gemeente in haar opzet zal slagen om het aantal arbeidsplaatsen in de binnenstad rond de 80.000 te handhaven, is voor een belangrijk deel afhankelijk van de ontwikkelingen in het bank- en verzekeringswezen. Deze sector is met inbegrip van de wettelijke sociale verzekeringsorganen en de pensioenfondsen voor ongeveer 20-25% verantwoordelijk voor de binnenstedelijke werkgelegenheid³. Ook deze sector heeft echter in de afgelopen decennia in de Amsterdamse binnenstad enige duizenden arbeidsplaatsen afge-stoten.

Ruimtegebrek

De binnenstad heeft als vestigingsgebied voor het bank- en verzekeringswezen veel aantrekkelijke kanten. Aan de andere kant telt de binnenstad ook vele nadelen:

- verouderde kantoorruimte,
- verkeerscongestie en gebrek aan parkeergelegenheid,
- door suburbanisatie is de binnenstad ongunstiger komen te liggen voor zowel klanten als werknemers.

4 Interview

binnen de stad van locatie willen veranderen. Werk voor honderden zal dit echter niet opleveren. Het gaat om kleine aantallen, die voornamelijk in de informele sector zullen opereren.

Zijn er elders in die schemerzone nog mogelijkheden voor onderzoekers op ons vakgebied?

Die mogelijkheden zijn klein en bovendien beperkt tot een bepaalde categorie, namelijk die bedrijfjes die starten en een aan-

tal jaren niet geregistreerd functioneren. Voor de meesten is het echter wel degelijk de bedoeling uiteindelijk een officieel bedrijf te worden en daarmee verdwijnen ze uit de informele economie.

Een andere categorie binnen de schemerzone, het klussen met behoud van uitkering, vinden we vooral in de verzorging en in het woningonderhoud. Evenmin als in bijvoorbeeld de zwarte handel lijken hier banen voor geografen en planologen weggelegd.

De groei van die schemerzone is overigens een indicatie dat er iets mis is met onze economie, de huidige orde werkt niet meer. Daar moet natuurlijk iets aan gedaan worden, maar niet in de vorm van straffen. Gerichte maatregelen tegen de informele sector helpen niet. Er moeten

juist algemene maatregelen genomen worden, de institutionele structuur moet worden gewijzigd.

Zo moeten veranderingen worden aangebracht in de lonen. En, in plaats van een ingewikkeld stelsel van sociale voorzieningen met een zwaar controle-mechanisme, kan worden gedacht aan een basisinkomen met een ruime belastingvrije voet. Essentieel is wel, dat dergelijke wijzigingen in het systeem alleen kunnen worden aangebracht door de politiek. Wat wetenschappers (geografen, planologen, economen) moeten doen is uitzoeken hoe de zaak in elkaar zit en materiaal aandragen voor een verantwoorde politieke beslissing.